

Naštartujme skrytý potenciál nášho kraja!

Sociálna ekonomika v praxi

LUNTER

PRE DOBRÝ KRAJ

OBSAH

1. Sociálna ekonomika	02
2. Príklady dobrej praxe	08
3. Zapojenie sa v.ú.c. do soc. podnikania	13
4. Rozbeh sociálnej prevádzky: Nad čím sa zamyslieť?	16

1. SOCIÁLNA EKONOMIKA

Sociálna ekonomika¹ (SE) v sebe spája sociálnu pomoc spoločnosti a obchod. Je to také odvetvie hospodárstva, ktoré popri podnikateľskej činnosti sleduje napĺňanie istého spoločenského cieľa. SE zmiernuje sociálne rozdiely medzi jednotlivcami i celými skupinami ľudí a tiež medzi regiónmi, v ktorých ľudia žijú zabezpečením rovnakých šancí pre všetkých. Vznik sociálnej ekonomiky je odpoveďou na nerovnosti medzi ľuďmi a medzi regiónmi vytvorenými trhovou ekonomikou, pričom sa snaží tieto rozdiely odstrániť. Jej základným znakom je, že nie je založená na kapitále. Jej prvoradým cieľom je začleniť ľudí znevýhodnených na trhu práce do pracovného procesu a tým oslobodiť štát od ich závislosti na sociálnych dávkach.

Sociálna ekonomika hrá dôležitú rolu v regionálnom, ale aj národnom rozvoji, pretože je sociálne zodpovedná v boji proti nezamestnanosti a chudobe. Mnohokrát ponúka stabilnejšie zamestnanie a bezpečnejšie sociálne prostredie, ako je poskytované zamestnancom v bežných podnikoch.

V Európe v súčasnosti existujú až 2 milióny rôznych podnikov sociál-

nej ekonomiky. Spolu zamestnávajú viac ako 14,5 milióna ľudí. V severských krajinách Európy tvorí sociálna ekonomika viac než 11% pracovných miest. To znamená, že zo sto ľudí, jedenásť pracuje v sociálnych podnikoch. Pre porovnanie, v západnej Európe by to boli približne siedmi ľudia a na Slovensku len dvaja. Dobrou správou ale je, že tieto čísla stúpajú [nakolko členské štáty EÚ majú záväzok podporovať fungovanie podnikov so sociálnym presahom].

Hlavným cieľom sociálneho podnikania nie je maximalizácia zisku, ako je to pri bežnom podnikaní, ale spoločenské poslanie smerujúce k riešeniu reálnych sociálnych problémov.

Ďalším výrazným rozdielom je, že hospodársky zisk v sociálnych podnikoch je znovu investovaný do rozvoja podnikania a vzniku nových pracovných miest, prípadne je investovaný do rozvoju komunity, v ktorej sa daný podnik nachádza.

V posledných rokoch bol pojem sociálne podnikanie v ponímaní ľudí limitovaný len na **chránené dielne a ich činnosť. Spoločensky prospešné podnikanie**, čiže so-

ciálne podnikanie, sa ale dá realizovať prakticky v akomkoľvek odvetví: vo vyzdelaávaní, službách, v zdravotnej starostlivosti, pri ochrane životného prostredia, pri starostlivosti o znevýhodnené osoby a iné. Chránené dielne sú teda len jednou z foriem sociálneho podnikania.

Sociálny podnik² (SP) je konkurencieschopný subjekt pôsobiaci na trhu, ktorého hlavnou úlohou je naplnenie sociálnych cieľov a ktorého zisky sa spätne investujú do uspokojovania potrieb tohto podniku alebo komunity, z ktorej vzišiel.

Jeho primárnym cieľom je vytvárať pracovné príležitosti pre osoby znevýhodnené na trhu práce, a pritom im poskytovať primeranú pracovnú a psychologickú pomoc alebo podporu. Týmto spôsobom SP prispieva k ich začleneniu do spoločnosti a zníženiu závislosti na sociálnom systéme.

Cieľom sociálnych podnikov je aj zamestnávanie ľudí znevýhodnených na trhu práce s problematickým začlenením sa do bežného pracovného života. Dôvodov, pre ktoré sa ľudia ocitnú mimo pracovného trhu, častokrát bez pravidelného príjmu a tým súvisiacich finančných problémov, zadĺženia a následného vyčlenenia zo spoločnosti, je viacero. Môžu to byť napríklad: duševný alebo telesný postihnutie,

bezdomovectvo, drogová závislosť, trestné činy a s nimi súvisiaca väzba, rasová diskriminácia a iné. Práve v sociálnom podniku môžu takíto ľudia nájsť pomocnú ruku v podobe vytvorených podmienok na svoju realizáciu s prihliadnutím na ich postihnutie alebo iné znevýhodnenie. Práca v sociálnom podniku pre nich znamená príležitosť zaučiť sa a zdokonaľiť v určitej profesii za primeranú mzdu, v mnohých prípadoch aj splatiť svoje dlhy a tým sa opätovne začleniť do spoločnosti. V neposlednom rade zvyšuje šance na úspešné zaradenie sa na trh práce.

PRÍNOSY SOCIÁLNYCH PODNIKOV

Skôr než sa zamyslíme nad prínosmi sociálnych podnikov pre spoločnosť, je potrebné zdôrazniť, že aj keď ju dynamicky a inovatívne rozvíjajú, v súčasnosti je ich stále činných len malé množstvo a sú kapacitne obmedzené. Z tohto konštatovania vyplýva, že nie všetky ich prínosy sú merateľné a pomenované.

Za pozitívne efekty sociálnej ekonomiky je možné považovať:

- zvýšenie zamestnanosti
- rozvoj služieb
- rozvoj sociálnych služieb
- nová stratégia sociálnej pomoci

- rozvoj neziskového sektora
- inklúzia/reaktivácia marginalizovaných skupín spoločnosti

Sociálne podniky vytvárajú podmienky pre rozširovanie pracovných príležitostí tým, že zamestnávajú tú časť pracovnej sily, ktorá sa z rôznych dôvodov nedokáže uplatniť na trhu práce. Adresnou identifikáciou a **podporou potrieb miestnych komunít** prispievajú k ich rozvoju a regenerácií. Zabezpečením zlepšenia sociálnych služieb v rámci komunít, v ktorých pôsobia, zapájajú ekonomicky neaktívnych alebo znevýhodnených ľudí do podnikateľských aktivít, čím na jednej strane odbremeňujú štát a ich okolie, a zároveň jednotlivcom pomáhajú budovať pracovné návyky a osobné sebavedomie. SP tak prostredníctvom poskytnutia šance na sebarealizáciu v prispôsobených podmienkach, sociálnej starostlivosti a mzdy za odvedenú prácu, navracajú daným ľuďom pocit dôstojnosti. Tento **prínos** patrí medzi najmenej merateľné prínosy sociálnych podnikov, zároveň je však pre **každého jednotlivca** kľúčový.

Okrem potrieb komunity by mal sociálny podnik brať do úvahy **špecifická oblasť**, v ktorej plánuje pôsobiť.

Prírodné podmienky:

Na Horehroní by pravdepodobne

nedávalo zmysel začať s pestovaním poľnohospodárskych plodín. Na druhej strane teplejšie podnebie južných častí BBSK poskytuje vhodné prostredie pre zameranie sa na potravinársky priemysel, popri prípade ostatné odvetvia viažúce sa k poľnohospodárstvu.

Štruktúra existujúceho priemyslu:

V Banskobystrickom kraji a hlavne na severe je dominujúci ťažký priemysel - hutnícky, strojársky alebo drevársky. Vďaka lesom, baníckej histórii a novej spolupráci s niektorým z najväčších priemyselných podnikov môže byť práve toto prostredie vhodnou oblasťou pre založenie drevo-/kovospracujúcej dielne.

Tradícia priemyslu alebo danej profesie:

Tradícia sklárskej výroby poskytuje Poltáru väčší potenciál úspešného rozvoja sklárskej prevádzky, ako napríklad Breznu. Okrem iného aj kvôli možnosti zdieľania know-how od skúsených remeselníkov, popri prípade ich zamestnanie v prevádzke.

Krajské mesto Banská Bystrica, ktoré má oproti zvyšku kraja rozvinutú infraštruktúru ma možnosť sústreďiť sa aj v rámci sociálnej ekonomiky na rozvoj služieb, turizmu a obchodu.

Za základné kritériá úspešného sociálneho podniku teda môžeme považovať:

- pracovné pozície by mali byť **nenáročné na kvalifikáciu** tak, aby aj občania vylúčení z pracovného trhu, mali príležitosť byť zamestnaní
- sociálny podnik by mal operovať **v rastúcom/zväčšujúcom sa sektore** (zvyšujúci sa dopyt po službe/produkte)
- relevantné vo vzťahu k potrebám konkrétnej komunity a potenciálu daného regiónu

Dobrymi **príkladmi sociálneho podniku** môže byť napríklad komunitný obchod (suveníry, darčekové predmety a i.), poskytovanie jednoduchých služieb (sťahovanie, vkladanie listov do obálok pre spoločnosti), upratovanie verejných a priemyselných areálov, úprava zelene, starostlivosť o deti, odvoz a separácia odpadu, organizácia kultúrnych aktivít a pod. Typickými sociálnymi podnikmi sú napríklad družstevné podniky, organizácie vzájomnej pomoci, asociácie, nadácie alebo neziskové organizácie.

(V druhej kapitole je uvedených niekoľko konkrétnych príkladov dobrej praxe.)

PRÁVNÁ FORMA SOCIÁLNEHO PODNIKU

Sociálny podnik môže mať rôznu právnu formu, napríklad: fyzická osoba-podnikateľ, družstvo, obchodná spoločnosť, nadácia, nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby, občianske združenie a iné.

Sociálnym podnikom tiež môže byť aj právnická osoba, ktorá je obcou, samosprávnym krajom, združením obcí, združením samosprávnych krajov podľa osobitného predpisu a právnická osoba, ktorej zakladateľom alebo zriaďovateľom je obec alebo samosprávny kraj.

Pri sociálnom podnikaní právna forma nie je dôležitá; kľúčovým faktorom je poslanie, ktoré má podnik naplniť, t.j. vytváranie nových a užitočných pracovných miest.

Na začiatku pôsobenia každého sociálneho podniku stojí potreba pomoci v konkrétnej oblasti a v konkrétnej situácii. Potreba pomôcť vzniká z podnetov prichádzajúcich z externého prostredia.

Napriek tomu stále platí, že i sociálne podniky potrebujú okrem konkurencieschopnosti aj kvalitný a hlavne dlhodobý udržateľný **biznis plán**, pričom s rovnakou dôležitosťou prístupujú aj k plneniu

svojich sociálnych, spoločensky prospešných plánov.

Po dosiahnutí zisku ho celý, resp. jeho značnú časť, preinvestujú späť do rozvoja podnikania v súlade so svojimi sociálnymi cieľmi v prospech lokálnej komunity, ktoré sú jasne vytýčené v biznis pláne.

FINANCOVANIE SOCIÁLNEHO PODNIKU

Úspešný sociálny podnik sa postupne stáva viac a viac nezávislejším na financovaní z rôznych podporných programov, prípadne dobrovoľníckych príspevkov a svoju prevádzku, vrátane plnenia sociálnych cieľov, je schopný pokryť z vyprodukovaného zisku.

Financovanie sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikoch bude v roku 2018 upravené zákonom, ktorý ustanoví subjekty sociálnej ekonomiky, sociálne podniky, organizácie sektora sociálnej ekonomiky, poskytovanie podpory pre sociálne podniky a vymedzenie sektora sociálnej ekonomiky a ako aj jeho správu.

FINANCOVANIE V RÁMCI LEGISLATÍVY SR

Sociálny podnik pracovnej integrácie na účely zákona o službách zamestnanosti je právnická

alebo fyzická osoba, ktorá:

- a)** zamestnáva zamestnancov, ktorí pred prijatím do pracovného pomeru boli znevýhodnenými uchádzačmi o zamestnanie v zmysle zákona o službách zamestnanosti v počte, ktorý predstavuje najmenej 30 % z celkového počtu jeho zamestnancov;
- b)** poskytuje podporu a pomoc zamestnancom, ktorí pred prijatím do pracovného pomeru boli znevýhodnenými uchádzačmi o zamestnanie, nájstť zamestnanie na otvorenom trhu práce;
- c)** najmenej 30 % z finančných prostriedkov získaných z príjmu z predmetu činnosti, ktoré zostanú po úhrade všetkých výdavkov na predmet činnosti za príslušné zdaňovacie obdobie podľa daňového priznania, každoročne použije na vytváranie nových pracovných miest alebo na zlepšovanie pracovných podmienok;
- d)** je zapísaná v registri sociálnych podnikov.

Kto teda môže byť žiadateľom?

Právnická osoba alebo fyzická osoba, obec, samosprávny kraj, združenie obcí, združenie samosprávnych krajov podľa osobitného predpisu, rozpočtová organizácia alebo príspevková organizácia, ktorej zakladateľom alebo zriaďovateľom je obec alebo samosprávny kraj.

FINANCOVANIE V RÁMCI EURÓPSKÝCH ZDROJOV

Európsky akčný plán 2018-2020 bude podporovať podniky sociálnej ekonomiky v Európe a posilnenie sociálnej inovácie. Tento plán by mal riešiť hospodársky a sociálny rozvoj a sociálnu súdržnosť všetkých občanov s osobitným dôrazom na znevýhodnených a zraniteľných. A mali by prostredníctvom špecifických systémových akcií zapojiť všetkých aktérov pôsobiacich v sociálnej ekonomike.

- **Fond pre zamestnanosť a sociálnu inováciu (EaSI)** je nástrojom financovania na úrovni EÚ na podporu vysokej úrovne kvality a trvalo udržateľnej zamestnanosti, zaručenie primeranej a dôstojnej sociálnej ochrany, boj proti sociálnemu vylúčeniu a chudobe a zlepšenie pracovných podmienok
- **Európsky sociálny fond (ESF)** podporuje vytváranie pracovných miest; otvárajú sa tak nové pracovné príležitosti pre väčší počet ľudí a to najmä pre ťažšie uplatniteľné skupiny
- Financovanie v rámci Nórskeho finančného mechanizmu prispieva k znižovaniu hospodárskych a sociálnych rozdielov v Európskom hospodárskom priestore.

Na Slovensku sa tzv. Nórske fondy zameriavajú na podporu oblastí z dlhodobou vysokou mierou nezamestnanosti a menej rozvinuté regióny.

Prioritná oblasť:

- a)** Inovácie, výskum, vzdelávanie a konkurencieschopnosť
- b)** Sociálna inklúzia, zamestnanosť mladých a odstraňovanie chudoby

INICIATÍVY EURÓPSKÝCH ŠTÁTOV V OBLASTI SE

Ekosystém sociálnych podnikov neustále rastie a poskytuje väčšie percento pracovných miest, sociálne podnikanie je preto v pozornosti vedúcich európskych inštitúcií. Ľubľanská deklarácia (z 25. apríla 2017) sa zameriava na hlbšiu, štruktúrovanú spoluprácu medzi EÚ a regiónom juhovýchodnej Európy. Deklarácia podporuje vytvorenie siete organizácií sociálneho hospodárstva na regionálnej úrovni a uvádza súhlasné stanovisko krajín prijať primerané opatrenia na vytvorenie ekosystému pre podniky sociálneho hospodárstva v procese riešenia vznikajúcich výziev týkajúcich sa migrantov, utečencov a celkovej pracovnej situácie v krajinách Európy.

2. PRÍKLADY DOBREJ PRAXE

- Multifunkčné komunitné centrum Horehronie Valaská
- Obecný podnik Spišský Hrhov
- Deaf Kebab
- Dobre&Dobré

Nasledujúci zoznam príkladov dobrej praxe v sociálnom podnikaní nám poskytuje možnosť lepšie si predstaviť, ako môže fungujúci sociálny podnik vyzeráť. Zoznam má takisto slúžiť ako potenciálne poučenie toho, čo funguje a inšpirácia pre vlastné budúce aktivity. V prípade záujmu vám odporúčame nájsť informácie na priložených odkazoch, poprípade online.

A) MULTIFUNKČNÉ KOMUNITNÉ CENTRUM HOREHRONIE

Združenie mladých Rómov (ZMR) v konzorciu s družstvom WASCO a Centrom osvedy a poradenstva v obci Valaská založilo Multifunkčné komunitné centrum Horehronie [M.K.C. Horehronie/Centrum]. V dvojposchodovej budove bývalej školy neďaleko Podbrezovej pri Brezne, M.K.C. Horehronie zamestnáva 25 ľudí, vrátane zdravotne postihnutých, ktorí sú zamestnaní na trvalý pracovný pomer. Zamestnaní

tu sú ľudia z komunity, Rómovia aj nerómovia, či ľudia, ktorí si kvôli svojmu vysokému veku alebo nízkej kvalifikácii nevedia nájsť zamestnanie. V rámci centra funguje **pracovňa a žehliareň** a taktiež konferenčná miestnosť pre 70 ľudí na prenájom. Do budúcnosti Centrum plánuje vytvoriť dielňu, kde budú predávať vlastné produkty súkromnému sektoru, čo je klasický model viacerých sociálnych podnikov po svete.

Inšpiráciou ku vzniku tohto centra boli rôzne sociálne podniky, ktoré fungujú predovšetkým v zahraničí. Tieto podniky uplatňovali ťažko uplatniteľných – dlhodobo nezamestnaných, ľudí z marginalizovaných skupín, či azyľantov.

Slovo sociálny podnik sa na Slovensku kvôli rôznym kauzám z minulosti vníma skôr negatívne. Je ale dôležité, aby vrámci ekonomiky bol tip podnikania so sociálnym zameraním podporovaný, čo je v slovenskom kontexte riešenia ekonomicky slabších regiónov s vysokou nezamestnanosťou cesta, v ktorej by štát mohol vyvíjať väčšie systematické aktivity.

[V roku 2016 získalo Multifunkčné centrum Horehronie od slovenského Impact Hubu cenu za najlepší sociálny biznis.]

Plán na využitie budovy nie je len biznis plán, je to plán funkčnosti. Takzvané "mäkké" aktivity, ktoré sú zamerané na vzdelávanie a komunitný rozvoj, sa prelínajú s biznisovými aktivitami. Centrum organizuje viacero vzdelávacích kurzov, kde využíva zasadačku s kapacitou 70 ľudí. Táto miestnosť je využívaná aj pre interné aktivity a je ponúkaná na prenájom iným firmám a mimovládny organizáciám. Zisky z prenájmu externým organizáciám plynú naspäť do budovy na pokrytie celkových nákladov. Aj touto cestou sa postupne vytvára samoudržateľný model.

Organizácia vznikla v roku 1999 a od toho roku dokopy zamestnávala vyše 350 ľudí, ktorí boli v trvalom pracovnom pomere. Najviac ľudí bolo zamestnaných v rámci implementácie projektu, ktorý sa nazýval Rómsky asistent učiteľa a pôsobil v 36 okresoch Slovenska. Títo asistenti boli zamestnaní priamo na školách a bolo ich 198. V roku 2014 bolo spustené Multifunkčné Komunitné Centrum a odvtedy ním prešlo približne 60 ľudí, ktorí naši zamestnanie doma, odišli pracovať do zahraničia, poprípade išli študovať na vysokú školu.

V rámci prevádzkovej práčovne, sú hlavnými odoberateľmi a klientami predovšetkým štátne inštitúcie, napríklad zariadenia sociálnych služieb a ubytovne. Ďalšími klientami sú privátne inštitúcie, ako napríklad hotely a reštaurácie. Multifunkčné centrum sa snaží nie len vytvoriť priestor na to, aby sa ľudia uplatnili, ale zároveň aj vytvoriť strategický marketing potrebný na to, aby prevádzka dlhodobo udržateľná a zisková. V regióne, v ktorom je centrum lokalizované, nekonkuruje iným firmám, ktoré tu sú vzhľadom na to, že trh je v danej oblasti výrazne limitovaný. V záujme Centra je prinášať prácu do regiónu, nie odoberať klientov a zamestnancov druhým. Aj preto má prevádzka rádius 200 kilometrov, v ktorom operuje. Zo Skalice a Rožňavy prevádzka prináša prácu, v tomto prípade v podobe bielizne na pranie.

www.wasco.sk

Ivan Mako, zakladateľ
M.K.C. Horehronie:

„V našom záujme nie je byť najlepšími, v našom záujme je byť iní.“

„Iní v tom, že ponúkame kvalitu inštitúciám, v tom, že máme takzvané domáce pranie a že to prádlo vonia. Dodávame ku bielizni kartičku kvality, kde vidíme kedy sa to pralo, kto

to pral, a teda kto je za to zodpovedný. Týmto vedieme ľudí k zodpovednosti za to, čo urobia. Nie je to iba o tom, že naši zamestnanci dostanú prácu, ale naučia sa aj zodpovednosti, čo pri ľuďoch, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní, často absentuje. Snažíme sa našich zamestnancov učiť zodpovednosti voči druhým, že ak jeden niečo pokazí, tak je možné, že my všetci stratíme zákazku a aj ostatní môžu stratiť prácu.

Sociálne podnikanie je predsa len podnikanie a ide tam tiež o kvalitu. Pokiaľ by tam kvalita nebola, tak by z dlhodobého horizontu neboli ani zákazky.

Smerujeme k tomu aby sa takýto model, aký prevádzkujeme, začal aplikovať aj v iných regiónoch. Je to model, ktorý je samoudržateľný, takže je možné udržať ho na určitej veľkosti bez akéhokoľvek financovania z iných zdrojov, ako sú napríklad eurofondy, Nórske fondy alebo štátne dotácie. Najdôležitejšie faktory, ktoré na to vplývajú, sú schopní ľudia, adekvátny manažment a rozumné rozloženie stratégie na určité časové obdobie. Je, samozrejme, potrebné pomenovať si aj riziká, ktoré sú s týmito faktormi spojené.”

B) **OBECNÝ PODNIK SPIŠSKÝ HRHOV**

Obecný podnik v Spišskom Hrhove v okrese Levoča je príkladom pre komplexnú prácu samospráv nielen pre ďalšie obce a regióny Slovenska, ale aj pre zahraničie. V Spišskom Hrhove od roku 2004 prebehol celý rad aktivít zlepšujúcich kvalitu života obyvateľstva obce. Obec má vlastnú koncepciu rozvoja, ktorou pokrýva celú škálu aktivít v obci a širšom okolí. Obec prevádzkuje jedinečný model obecného sociálneho podniku.

Obecný podnik v Spišskom Hrhove vznikol ako konkrétna reakcia samosprávy na riešenie nezamestnanosti v obci. Jedná sa o podnik so 100 percentnou účasťou obce, ktorého hlavným cieľom je vytváranie pracovných miest a ich trvalá udržateľnosť. Podnik využíva doslova všetko, čo mám k dispozícii, a prepája jednotlivé aktivity, aby boli čo najefektívnejšie.

Kúpou technológie na výrobu dlažby a náradia poskytla obec podniku nielen možnosť zamestnať ľudí, ale aj zadovážiť materiál na rekonštrukciu verejných priestranstiev. V priebehu dvoch rokov sa finančná investícia obci vrátila a firma následne svoj rozvoj začala financovať z vlastných zdrojov.

Ďalšie aktivity zahŕňajú napríklad ťažbu, prípravu a dovoz dreva, ošetrovanie lesa a obecnej zelene či výrub náletových drevín. Prenájom dovoz a montáž lešenia, prenájom stavebného náradia (miešačky, čerpadlá a ďalšie). Stavebné práce tvoria veľkú časť sociálne prospešných aktivít. Okrem nadobudnutia práce v stavebníctve a postupného zvyšovania pracovných kompetencií mali pracovníci možnosť presídliť sa zo zdevastovaných chatrčí do vystavaných domov nižšieho štandardu, ktoré sami pomáhali postaviť. Rozvody vody a kanalizácia v časti obce, kde chýbali, boli financované z fondov EÚ.

Obcou vytvorená pedagogicko-psychologická poradňa sa sústreďuje na monitorovanie školskej dochádzky žiakov. K všestrannému rozvoju detí prispieva zriadenie školského klubu, ľudovej školy umenia a centra voľného času. Užitočné aktivity obce v oblasti vzdelávania sa už prejavili v dosahovaní lepších výsledkov u žiakov.

V obci vznikli voľnočasové organizácie ako Klub rómskej mládeže, ktorý pripravuje športové podujatia a občianske združenie Lačo Džuvlengo Jilo – Dobré ženské srdce podporujúce rozvoj občianskej participácie. V rámci aktivačných prác nezamestnaní postupne pomohli vybudovať

amfiteáter, zatepliť budovu základnej školy, opraviť chodníky, vybudovať kanalizáciu a prestavať priestory obecnej pošty.

Terénna a komunitná práca podporovala sociálnu inklúziu osôb ohrozených sociálnym vylúčením prostredníctvom starostlivosti a rozvoja služieb pre marginalizované rómske komunity. **Komunitné centrum** v súčasnosti slúži všetkým organizáciám zapájajúcim sa do komunitných aktivít a je centrom ďalších aktivít a činností.

www.spisskyhrhov.info

Čo by ste poradili niekomu, kto uvažuje o rozbehu sociálnej prevádzky? **"Chcenie, alebo chcelosť starostu."** V. Ledecký, starosta Spišského Hrhova

C) DEAF KEBAB – „HOVORÍME RUKAMI, POČÚVAME OČAMI“

Projekt Deaf Kebab založili dvaja počujúci i nepočujúci súrodenci Šarinovci v roku 2012. V podmienkach SR sa jedná o jedinečný koncept predaja rýchleho občerstvenia, ktorý funguje ako sieť sociálnych podnikov, kde priamo v obsluhu pracujú ľudia so sluchovým postihnutím. Jednotlivé prevádzky zapojené do

projektu prevádzkujú podnikateľia pod vlastným menom, avšak všetci sú združení pod značkou Deaf Kebab. V predajniach Deaf Kebab je hlavným produktom kurací kebab pripravený s dôrazom na maximálnu hygienu. Pridanou hodnotou projektu je sociálny rozmer. Zákazníci svojím nákupom podporujú zamestnávanie ľudí so sluchovým postihnutím. V projekte sú každodenne zapojení sociálni pracovníci, ktorí pomáhajú nepočujúcim s objednávkami a tlmočením požiadaviek zákazníkov a tiež uľahčujú a asistujú pri začlenení sa do pracovného pomeru.

Pre zamestnancov so sluchovým postihnutím zakladatelia vytvorili špeciálny program podpory, kde im pomáhajú nájsť si zamestnanie aj mimo ich projekt. V prevádzkach Deaf Kebab majú možnosť získať pracovné skúsenosti v prostredí, ktoré je pre nich prispôbené.

www.deafkebab.eu

Čo považujete za najdôležitejšiu vec pri rozbehu sociálnej prevádzky?

“Podpora z Úradu vlády, ktorá ale nefunguje tak, ako by mala.”

Róbert Šarina, spoluzakladateľ Deaf Kebab

D) DOBRE&DOBRE

Kaviareň Dobre&Dobre sa nachádza priamo v centre Bratislavy, v budove starej tržnice. Ľudia bez domova boli zapojení už do prvotnej úpravy priestorov pred otvorením v roku 2014. Prvá sociálna kaviareň na Slovensku momentálne svojím zamestnancom poskytuje aj vstupné tréningové školenie, kde sa naučia ako obsluhovať a komunikovať so zákazníkmi, pripravovať kávu a iné nápoje a mnoho ďalšieho. V príjemnom staromestskom interiéri panuje kľudná nálada a návštevníci si môžu zahrať na klavír, či pochutnať na bratislavských rožkoch a koláčiku.

Zariadenie prevádzkuje občianske združenie **OZ Vagus**, ktoré v roku 2011 prebralo projekt Streetwork od občianskeho združenia Proti prúdu, ktoré nemohlo v tomto projekte pokračovať kvôli nedostatku financií. OZ Vagus projekt finančne stabilizovalo a začalo pracovať na projekte Domec, pri ktorom o niekoľko rokov vznikla aj kaviareň Dobre&Dobre. OZ Vagus je tak ako všetky neziskové organizácie odkázané na finančnú podporu. Momentálne má pravidelných finančných podporovateľov, ktorí prispievajú mesačne istú čiastku na účet občianskeho združenia. Pomoc je možná aj materiálna, keďže OZ Vagus sa

stará o bezdomovcov a pre nich potrebuje napríklad šatstvo, potraviny a iné veci, ktorými ľudia bez domova podporujú.

E)

ORGANIZÁCIA LEBENSILFHE V NEMECKU

Ďalším krokom pre už fungujúci sociálny podnik je rozširovanie pôsobnosti a sieťovanie s ďalšími organizáciami. Neziskové a štátne organizácie v Nemecku pracujúce s ľuďmi z rôznych marginalizovaných skupín vytvorili sieť organizácií, ktorých úlohou je zabezpečiť plnohodnotné služby pre ľudí, ktorí u nich pracujú. Sídla týchto organizácií sa nachádzajú na celom území Nemecka a riešia 2 hlavné problémy: sociálne potreby rodiny, a zároveň

právo spolu so sociálnou politikou. V meste Solingen má svoje sídlo organizácia Lebenshilfe venujúca sa práve problematike zamestnávania. Vytvorili tu jeden z najlepšie fungujúcich sociálnych podnikov v Nemecku. Táto organizácia obhajuje práva ľudí, konkrétne právo na prácu, právo na humánne pracovné podmienky a na spravodlivú mzdu. Konkrétne v Solingene pracujú ľudia v tzv. Zwillingswerke, kde balia výrobky a pracujú v jedálni. Pracujú 7 hodín denne, chodia do práce každý deň a sú náležite ohodnotení. Organizácia dosahuje vďaka dobre fungujúcemu marketingu pozitívne ekonomické výsledky. Nevyhnutnosť existencie tejto organizácie vychádza priamo z potreby ľudí, ktorí v nej pracujú.

3. ZAPOJENIE SA V.Ú.C. DO SOCIÁLNEHO PODNIKANIA

VÚC plnia úlohu akýchsi koordinátorov rozvoja v danom regióne. Zriaďujú a prevádzkujú inštitúcie ako stredné školy, múzeá, domovy sociálnych služieb, knižnice, divadlá a iné kultúrne zariadenia, nemocnice a zabezpečujú aj rôzne verejnoprospešné služby. Vyššie územné

celky taktiež majú možnosť čerpania financií z eurofondov.

Sociálna ekonomika má potenciál zohrávať významnú úlohu v trvalo udržateľnom rozvoji Banskobystrického vyššieho územného celku [BB VÚC], nielen ako nástroj na

tvorbu pracovných miest vo všetkých vyššie zmienených odvetviach, ale aj pri znovuzapojení rôznych vylúčených skupín naspäť do života spoločnosti, najmä v menej rozvinutých regiónoch.

Banskobystricky územný celok v sebe skrýva **bohatý prírodný, ľudský, historický a kultúrny potenciál**, ktorý je potrebné bližšie analyzovať pre rozvoj podnikov sociálnej ekonomiky v regióne. Na základe budúcej analýzy môže BB VÚC predniesť konkrétne odporúčania národnej vláde a taktiež navrhnúť regionálne iniciatívy, ktoré by pomohli vytvoriť podporné prostredie pre rozvoj sociálnej ekonomiky na Slovensku.

Hodnoty ako solidarita, spolupráca a dôvera boli vždy základnými princípmi sociálnej ekonomiky. Revitalizácia týchto hodnôt v našej spoločnosti prinesie veľký impulz pre sociálnu ekonomiku, a čo je dôležitejšie, s rozvojom sociálnej ekonomiky sa môže sociálny kapitál, sieťovanie a mobilizácia lokálnych zdrojov zväčšovať.

NÁVRHY ROZVOJA SOCIÁLNEJ EKONOMIKY V RÁMCI KOMPETENCIÍ VÚC:

Rozvoj cestovného ruchu s podporou sociálnych podnikov

- Výroba spomienkových, darčkových predmetov a suvenírov pre potreby propagácie cestovného ruchu a VÚC BB
- veľtrhy a výstavy nadregionálneho a medzinárodného významu zamerané na sociálnu ekonomiku (BBSK ako líder a príklad pre ostatné kraje)
- cestovná agentúra VÚC implementujúca projekty týkajúce sa rozvoja zahraničnej a cezhraničnej spolupráce v oblasti sociálnej ekonomiky (návštevy regiónov, prevádzok)

Inštitucionálna podpora sociálnych podnikov

- Zriadenie Sociálneho Inkubátora - platformy pre pracovné miesta v soc. zariadeniach pod kompetenciou VÚC - príprava a zaučanie nízko kvalifikovanej pracovnej sily, zdieľanie know-how a pracovných príležitostí, prepojenie Inkubátora na podnikateľskú sféru v BBSK
- Vytvorenie oddelenia pre SE v rámci štruktúry úradu
- Vytvorenie lokálnych poradenských centier pre SE (informácie, sieťovanie, koordinácia SE aktivít v lokalite)

ĎALŠIE NÁVRHY ROZVOJA SE:

- Vytvorenie stratégie VÚC pre SE
- Vytvorenie grantovej výzvy pre SE
- Vytvorenie stratégie pre zamestnávanie marginalizovaných skupín v zariadeniach a organizáciách v pôsobnosti VÚC.
- Vytvorenie podporných mechanizmov pre zamestnávanie marginalizovaných skupín u podnikateľov a zamestnávateľov v rámci VÚC.
- Vytvorenie lokálnej značky pre produkt vyrobený vo VÚC BB [maslo xy - lokálny produkt - napr. názov Pod URPIŇOM - vyrobené vo VÚC BB – záruka kvality]
- Vytvorenie ceny župana VÚC BB pre najlepšieho podnikateľa, pre najlepšieho soc. podnikateľa a lokálny produkt
- Organizácia inšpiratívnych veľtrhov pre lokálnych výrobcov a lokálne firmy (mini-market, tržnica)
- Vyhlásenie ceny pre študentov SŠ o najlepší lokálny projekt o SE
- Štipendijný program pre žiakov, ktorí dobrovoľníčia v SE
- Vytvorenie podnikateľského inkubátora pre SE pre matky po materskej/rodičovskej dovolenke, mladých ľudí, dôchodcov, marginalizované skupiny a i. (zisk zručnosti, platforma pre networking)
- VÚC zabezpečí výkup produktov SE a následne ich bude môcť ponúkať/darovať ako ručný produkt, suveníry VÚC BB
- Vytvorenie koordinačného webportálu VÚC pre SE/sociálnu ekonomiku
- Vytvorenie intergeneračnej spolupráce s domovami dôchodcov – aktivizácia seniorov
- Oslovenie ostatných VÚC – vytvorenie konzorcia k SE [v rámci K8] – zdieľanie praxe a know-how, intersektorálne projekty, organizácia medzinárodných konferencií k trendom a skúsenostiam v SE
- Rozvoj turizmu [letisko, kúpele, hory] – cestovná agentúra ako subjekt SE zriadená VÚC

VÚC by teda v rámci podpory sociálnych podnikov mal plniť dve základné úlohy:

- a)** koordinačno-strategická - tvorba priestoru a poskytnutie prepojení pre rozvoj SE
- b)** samotná tvorba pracovných miest v rámci kompetencií

4. ROZBEH SOCIÁLNEJ PREVÁDZKY: NAD ČÍM SA ZAMYSLEŤ?

Ak jednotlivec alebo organizácia uvažuje o založení sociálneho podniku, je nutné zamyslieť sa a prehodnotiť niekoľko základných otázok. Na základe skúseností z praxe Vám prinášame najdôležitejšie otázky, ktoré pomôžu začínajúcim sociálnym podnikom ujasniť si nasledujúce kroky, či prehodnotiť rozvoj a zameranie sociálneho podniku:

Aký (spoločenský) problém sa snažím riešiť?

Úspešné sociálne podniky spravidla riešia reálne potreby ľudí (napr. chudobu, nezamestnanosť, prístup k vzdelaniu, nedostatkové kultúrno-spoločenské vyžitie komunity, nedostatočná sociálna infraštruktúra - obchod, práčovňa, kino, kultúrne stredisko...) - to, pri čom cítime, že je potrebné zmeniť/zlepšiť a pomôže to kvalite života klientov a zákazníkov.

S kým by som chcel/mám možnosť spolupracovať?

Ako pri každej inej činnosti, je kľúčové, s kým na rozvoji podniku spolupracujeme, kto vie čo spraviť a ako si dokážeme rozdeliť úlohy.

Z toho, čo mám(e), aké zdroje môžu byť dôležité a pomôcť v rozbehu podniku?

- skúsenosti
- expertíza z rôznych odvetví
- vedomosti
- kontakty
- priestory/materiálne zabezpečenie
- pozitívne vzťahy so samosprávou

Ako to chceme spraviť?

Na začiatku plánovania by mali prebehnúť viaceré rozhovory o tom, ako si rozbeh podniku každý zúčastnený predstavuje, aby neskôr nenastali zbytočné nedorozumenia.

Nevyhnutnou vecou fungovania každého podniku je **krátky a stručný biznis plán**, ktorý nám už pri jeho tvorbe pomôže poriadne si ujasniť otázky, ktoré na začiatku vyvstanú. Pri plánovaní je nutné pamätať najmä na 2 základné veci: udržateľnosť a dopad na spoločnosť.

Ako je možné merať rozvoj podniku?

Už v biznis pláne je dôležité nastaviť si určité parametre, s ktorými bude možné pracovať

[počet klientov/vyrobených produktov/zamestnaných, efektívnosť zamestnancov, kvalita produktu/služby, iné] a poskytnúť nám zrkadlo toho, "ako nám to ide".

Aký je náš príbeh?

Ak sa sociálny podnik snaží pomáhať ľuďom a bol založený z reálnej potreby niečo zlepšiť, zvyčajne má za sebou veľmi zaujímavý príbeh. Je dôležité sa zamyslieť a popracovať na tom, ako je tento príbeh zdieľaný s ostatnými ľuďmi - médiami, do normami, potenciálnymi partnermi a verejnosťou. Sociálne podniky mnohokrát nevyužívajú potenciál, ktorý dobrý príbeh má pre ich rozvoj. Je dôležité zamyslieť sa nad tým hneď od začiatku a dbať na komunikáciu smerom von.

Ďalšie odporúčané aktivity v začiatkoch:

- Pomenovanie potrieb komunity (vhodný prieskum, rozhovory s ľuďmi, dotazníky,...)
- Zoznámenie sa s fungovaním sociálneho podnikania - mentoring/ príklady z praxe/zdroje/školenia
- Návrh približnej podoby sociálneho podniku
- Konzultácie s odborníkmi (SBA, iné podniky SE, úrady práce, a i.)
- Analýza možností podpory: (granty, finančné mechanizmy)
- Tvorba podnikateľského plánu

ZÁVER

Sociálna ekonomika je pojem, s ktorým sa zrejme najčastejšie stretávame v súvislosti s existenciou sociálnych podnikov, resp. sociálnym podnikaním. Tento fenomén je ale potrebné chápať v širšom kontexte fungovania ekonomiky ako celku.

Úspešne fungujúce sociálne podniky vznikli na báze riešenia reálnych potrieb a problémov konkrétnych ľudí [komunity]. Aby sa vytvorili podmienky pre udržateľný rozvoj, je nevyhnutný kvalitne vypracovaný biznis plán a strategické premyslenie možností rastu.

Vhodným krokom pri rozbehu sociálneho podniku môže byť konzultácia s profesionálmi, ktorí už úspešne vedú obdobnú prevádzku a dokážu poskytnúť konštruktívnu perspektívu, prognózu alebo rady, na čo si dávať pozor. Ak rozbiehate začínajúcu prevádzku, je veľmi výhodné spolupracovať s ľuďmi, ktorí myslia podnikateľsky a dokážu vám ukázať iný náhľad na vec.

Spolupráca podnikateľských spoločností, mimovládnych organizácií a samosprávy sa ukazuje ako efektívna a do budúcnosti bude udržateľnosť sociálnych podnikov záležať od kvality týchto prepojení. Existencia takejto inštitucionálnej regionálnej spolupráce je predpokladom vytvorenia silnej miestnej ekonomiky, ktorá dá priestor lokálnym produktom a službám a tým prispeje k udržateľnosti zamestnanosti a lokálneho trhu.

Pri práci s ľuďmi znevýhodnenými na trhu práce je vhodné poskytnúť im aj ďalšie služby sociálneho poradenstva a taktiež pracovať s celou rodinou a jej situáciou.

Pre úspešný a čo možno najrýchlejší rozbeh podniku vytvorte tzv. "šum v médiách". Ak máte zaujímavý príbeh a vaša prevádzka pomáha ľuďom, média majú záujem o vás informovať. Tento druh pozornosti médií je pre sociálny podnik podceňovaný a zároveň veľmi dôležitý.

Ako podnikateľ musíte presvedčiť ľudí, aby vám dôverovali, aby ste mohli financovať, investovať svoj čas a možno nechať lepšie platenú prácu na podporu "vašej veci". Musíte jasne formulovať problém a riešenie. Je omnoho jednoduchšie zapojiť podporovateľov, keď objasníte, ako je vaša organizácia súčasťou tohto riešenia.

AUTORI:
Mgr. Ivan Mako
Juraj Vozár M.A.

WWW.LUNTER2017.SK
FACEBOOK.COM/LUNTER2017